

NYT FRA NATUR-KONSUENTERNE

Af Anna Bodil Hald

og

Lisbeth Nielsen

Natur & Landbrug, www.natlan.dk

Jorddiger - kun til besvær?

Blå-klokke

I moderne jordbrug kan det være rigtig irriterende, at der ligger et gammelt jorddige og blokerer for en rationel drift. Mange jorddiger er derfor forsvundet gennem årene, og det har resulteret i et strammere tilsyn med de resterende diger. På den anden side kan et fint gammelt jorddige være med til at fremme bedriftens herlighedsværdier.

Hvorfor er gamle jorddiger interessante?

Jorddiger har kulturhistorisk interesse fordi de kan vise, hvor de gamle grænser i landskabet har ligget i form af ejendomsskel, ejerlavsskel eller sogneskel. Digerne er derfor en vigtig del af landbrugets kulturhistorie. De ældste jorddiger snor sig ofte gennem landskabet, medens mange af de lige skel er resultat af udskiftningen for ca. 200 år siden. Ved at bevare jorddigerne bevares dighernes landskabsmæssige betydning og vi kan også fremover opleve og aflæse dighernes kulturhistorie.

På jorddigerne kan der findes plantearter, som har vokset på dette sted i en meget lang årrække. Digerne kan fungere som tørre og åbne voksesteder, som giver lys og mulighed for en stor variation i plantearter. Her overvintrer nytteinsekter, der æder bladlus ude i kornmarken. Desuden overvintrer her mange insekter, som er gode fødeemner for fuglelivet i markerne om sommeren. Mængden af sådanne insekter er derfor højest nærmest diget og falder, jo længere afstanden er fra diget og ud i marken. Den biologiske alsidighed på de gamle diger vil i højere grad end nyetablerede hegn indeholde plante- og dyrearter,

Uden naturhensyn

Her ses et jorddige, hvor der langs den ene side er plantet et hegn. Diget er gødningspåvirket, men der er stadig plantearter, som hører hjemme på et næringsfattigt jorddige, f. eks. blå-klokke. Her kan man få en føling med om de vilde planter på diget har det godt ved at følge med i, om der kommer flere eller færre blå-klokker på diget.

der hører naturligt sammen efter lang tids samkøbsens. Ud over en kulturhistorisk interesse er der derfor også en naturhistorisk interesse knyttet til de gamle jorddiger.

Kendetegn for en høj naturkvalitet på jorddiger

Naturkvaliteten på de gamle jorddiger er af meget varierende kvalitet, og er i høj grad præget af landbrugsdriften på de omgivende arealer. En høj naturkvalitet på jorddiget er kendetegnet ved en relativt lav vegetation med plads til mange forskellige plantearter, så som blåhat, blå-klokke, gul snerre, alm. hvene, hundegræs, m.v. Også hvid okseøjle hører hjemme her – ikke at forveksle med arter af kamille, som hører hjemme ude i marken.

Hvilke påvirkninger kan belaste naturkvaliteten på digerne?

Naturkvaliteten på digerne kan belastes af pesticider og gødning påført ved landbrugsdrift af den tilstødende mark. Diget kan også belastes af, at der er pløjet for tæt på kanten. Desuden kan der være en skyggeeffekt af en høj landbrugsafgrøde, f.eks. majs tæt ind til diget – der både kan resultere i mindre lys og mere fugtige forhold. Pesticider kan direkte mindske forekomsten af de naturligt forekommende planter og insekter. Påvirkning med næringsstoffer betyde, at de vilde planter, der kræver lys og kun kan klare sig i lav vegetation overvokses af høje, næringsbegunstigede plantearter som alm. kvik, stor nælde, burre snerre, agertidsel, vild kørvel, skvalderkål og gold hejre. Disse arter kommer fordi diget er påvirket af gødning, de har ikke deres naturlige voksested på et gammelt dige, hvor næringsstofferne er udvasket af jorden.

Fordelagtig drift for både landbrug og natur

Det kan være fordelagtigt for både landbrug og natur at undgå gødning på diget. Arter som alm. kvik og burre snerre forekommer kun på diget, hvis det er gødningspåvirket. En høj bestand af de meget generende ukrudtsplanter vil fra diget let kunne spredes ud i marken. Ud over en naturforbedrende effekt af at undgå gødningspåvirkning, bliver der således en mindre pulje af de besværlige ukrudtsarter.

Fremme af naturindhold på jorddiger, der er påvirket af landbrugsdrift

For de diger, der er belastet af landbrugsdriften, kan forholdene forbedres på forskellig vis – enten med omtanke eller en direkte naturfremmende indsats:

- Belastningskilderne kan begrænses – det vil være oplagt at placere en sprøjtefri randzone langs jorddiget – men ellers være meget påpasselig med at pesticider og gødning ikke rammer diget.
- Hvis der er et plantet hegn på eller ved diget kan lys til digets planter øges ved at beskære heget efter behov. Det er vigtigt, at der ikke laves majsbræmmer langs med diget – f.eks. som vildtpleje.

Med naturhensyn

Her er det vist, hvordan diget kan udvides med en kortklippet sti til både mennesker og dyr. I kornmarken til højre kan en sprøjtefri randzone mod dige og sti ligeledes forbedre forholdene for vilde planter og dyr.

- Lys til planterne på diget kan øges ved at afhugge planterne om foråret, hvor man stadig kan køre i kornmarken. Det virker bedst, hvis plantematerialet fjernes, så næringsstofniveauet bliver lavere. Hvis man ikke har udstyr eller tid til at slå hele diget kan en mellem løsning være at afhugge pletter med særligt problematiske arter som grå bynke, da de ellers kan brede sig – også som ukrudt ind i marken.
- Det kan være et godt sted at placere en "trampesti" langs med diget – f. eks. en sti hvor vegetationen slås nogle gange i løbet af sommeren, og give sammenhæng til andre gangstier eller markveje på bedriften. Stien kan startes ved at slå stubmarken efter høst, og etableres et år efter at plovfugen er lagt ind mod diget, så der bliver en jævn overgang mellem sti og dige. En klippet sti vil både være til gavn for mennesker og dyr, f.eks. vil agerhøns gerne have et åbent sted, hvor der er plads til at tørre sig i solen, og rådyret holder af ny vækst i græsset.

Hvornår skal man huske på diget

- Ved planlægning af markdriften
- Ved pløjning, sprøjtning og gødsning undgå at komme for tæt på diget
- Ved pleje om foråret med afhugning, hvis der er tid til en direkte pleje af diget

Går det mon i den rigtige retning

Nu har vi efterhånden nævnt en del forskellige plantearter, og det kan være forvirrende sammenlignet med at skulle optimere forholdene for en enkelt markafgrøde. Det kan også gøres enklere at følge udviklingen for sit jorddige. På billederne har vi vist et jorddige, som det ser ud nu, og ét med illustration af, hvordan man kan udnytte digets naturindhold. Diget på billedet er påvirket af næringsstoffer fra markdriften, men der er stadig mange forskellige plantearter på diget. Blandt andet er der blå-klokke flere steder langs diget. Det er en plante, der er let at kende og den viser at der er plads til de lyskrævende plantearter. For sådan et dige kan det vælges at følge med i, hvordan blå-klokke har det. Hvert år – eller med nogle års mellemrum – kan det vurderes om der er kommet flere blåklokker i diget. Blå-klokke blomstrer i juli, så det er en god tid til at vurdere, hvordan det går. Plejen af diget er et eksempel på vores naturplaner. Vi tager udgangspunkt i vigtige naturtyper på den konkrete bedrift og ser efter enkle metoder med stor effekt.

